

VĂN HÓA TÍN NGƯỠNG HOA - TIẾP CẬP TỪ NHÂN HỌC

Nguyễn Thanh Lợi

Nghiên cứu về người Hoa ở Nam Bộ, đặc biệt là ở thành phố Hồ Chí Minh, luôn là chủ đề thu hút sự quan tâm của nhiều học giả trong và ngoài nước, dưới nhiều góc độ khác nhau: lịch sử, kinh tế, văn hóa, xã hội, tín ngưỡng, tộc người.... Cuốn sách *Tín ngưỡng, nghi lễ, giao lưu văn hóa của người Hoa ở thành phố Hồ Chí Minh* (TS. Trần Hạnh Minh Phương, Nxb Đại học Quốc gia Thành phố Hồ Chí Minh, 2017, 234 trang) lại chọn một góc độ tiếp cận khác – nhân học.

Sách chia làm 4 chủ đề với 4 chương. Chương 1: *Thành tựu nghiên cứu về người Hoa ở Thành phố Hồ Chí Minh* là những điểm luận của tác giả về các công trình nghiên cứu về người Hoa ở Nam Bộ nói chung và TP. Hồ Chí Minh nói riêng, từ vấn đề di dân, định cư; hoạt động kinh tế; đời sống văn hóa, tín ngưỡng, tôn giáo; giáo dục; chính sách. Đó là những nghiên cứu của các tác giả như Đào Trinh Nhất (1924), Lê Văn Lưu (1931), Jean-Michel de Kermadec (1956), Tsai Maw Kuey (1968), Phan An (1990), Nguyễn Văn Huy (1993), Mạc Đường (1994), Nguyễn Thị Hoa Xinh (1997), Trần Hồng Liên (1998), Li Tana – Nguyễn Cẩm Thúy (1999), Trần Hạnh Minh Phương (2003), Võ Thanh Bằng (2005), Trần Đăng Kim Trang, Phan Thị Thu Thảo (2008), Huỳnh Ngọc Đáng (2011), Huỳnh Ngọc Trảng (2012), Phan Thị Hoa Lý, Nguyễn Thị Nguyệt, Nguyễn Thái Hòa (2014), Đặng Hoàng Lan, Lê Thị Bích Ly (2015)... cho thấy sự đóng góp của họ về nhiều mặt, trong đó nổi bật vẫn là lĩnh vực văn hóa, đặc biệt là tín ngưỡng.

Chương 2: *Tín ngưỡng nguồn gốc và biến đổi*. Thông qua việc nghiên cứu các kiểu thức kiến trúc, hoa văn trang trí, hệ thống thờ tự, nghi lễ ở các cơ sở tín ngưỡng của người Hoa TP. Hồ Chí Minh, tác giả cho người đọc thấy được đặc trưng văn hóa tộc người được biểu hiện qua thế giới quan và nhân sinh quan. Những triết lý, đạo đức, lối sống của cộng đồng người Hoa được bộc lộ qua cách

họ ứng xử với thần linh. Đặc biệt, tác giả đã chỉ ra được sự biến đổi của tín ngưỡng dưới những tác động của điều kiện kinh tế - xã hội.

Chương 3: *Nghi lễ chuyển đổi – cách tiếp cận chức năng và biểu tượng*. Tác giả phân tích theo hướng tiếp cận cấu trúc, chức năng và biểu tượng các nghi lễ liên quan đến vòng đời người: lễ đầy tháng, lễ khai học, lễ cưới, lễ mừng thọ, lễ tang của nhóm người Hoa Quảng Đông. Lý thuyết về nghi lễ chuyển đổi của Genep với 3 giai đoạn: trước, trong và sau ngưỡng được tác giả vận dụng một cách nhuần nhuyễn để giải thích “sự chuyển đổi” của cá nhân từ lúc sinh ra cho đến lúc mất đi qua các nghi lễ vòng đời. Phân tích chức năng (tâm lý, xã hội, giáo dục) qua các nghi lễ cũng được tác giả chú ý sử dụng, để thấy được sự nổi trội hay mờ nhạt của từng chức năng. Phương pháp phân tích biểu tượng trong tập sách này góp phần giải mã nhiều “ký hiệu” ẩn chứa đằng sau một nghi lễ quan trọng nhất đánh dấu một bước ngoặt trong cuộc đời con người – lễ cưới.

Chương 4: *Văn hóa, giao lưu văn hóa Việt – Hoa qua cơ sở tín ngưỡng, tôn giáo*. Đời sống tín ngưỡng, tôn giáo của người Hoa TP. Hồ Chí Minh diễn ra ở 2 cấp độ gia đình và cộng đồng. Số lượng các cơ sở tín ngưỡng tăng lên cùng với quá trình hội nhập, làm ăn phát đạt của cộng đồng người Hoa. Có thể thấy sự giao lưu Việt – Hoa qua các cơ sở tín ngưỡng tôn giáo (miếu, nhà thờ) với các yếu tố trang trí, điêu khắc, hệ thống thờ tự, tế lễ với những minh chứng, diễn giải của tác giả trong cuốn sách.

Sử dụng lý thuyết nhân học vào việc nghiên văn hóa tộc người, ở đây là cộng đồng người Hoa của một đô thị lớn nhất nước, là một hướng nghiên cứu đầy tiềm năng, được thể hiện khá thành công ở một tác giả trẻ qua cuốn sách nghiên cứu này.

TRƯỜNG ĐẠI HỌC THỦ DẦU MỘT

TS Trần Hạnh Minh Phương

TÍN NGƯỠNG, NGHI LỄ,
GIAO LƯU VĂN HÓA CỦA NGƯỜI HOA
Ở THÀNH PHỐ HỒ CHÍ MINH

Tiếp

Cận

Nhân

Học

NHÀ XUẤT BẢN
ĐẠI HỌC QUỐC GIA TP. HỒ CHÍ MINH